

ВСТУП

Ісус Христос ще за земного життя народ навчав, благословляв та служив своєму народові. Таким чином Він здійснював потрібне служіння: пророче, священиче і царське. Ці дії Христа не перестали відбуватися після Його вознесіння на небо, а продовжували і досі продовжують відбуватися за посередництвом апостолів та їхніх наступників, тобто ієрархічне священство. На сьогоднішній день виникає потреба обґрунтувати ці три аспекти пастирського служіння у світлі нашої церковної традиції. Тому для цього ми розгортатимемо ці три аспекти, відштовхуючись від вчення українських греко-католицьких науковців у сфері пастирського богослов'я кінця XIX – початку XX століття.

Актуальність праці полягає в розкритті тих елементів у трьох аспектах пастирського служіння, які насамперед мають відношення до сучасного пастирства. Сучасні дослідники їх переважно подають фрагментами, відокремлено від інших аспектів пастирського служіння, однак ми намагатимемося подати їх комплексно. Також ми покажемо, що вчення богословів досліджуваного нами періоду здебільшого не суперечить і вченню сучасних богословів у цій галузі, як українських, так і закордонних.

Новизна роботи полягає у висвітленні вчення греко-католицьких богословів досліджуваного періоду на тлі вчення сучасних богословів та Святих Отців Церкви.

Об'єктом дослідження є царський, священичий і пророчий аспекти пастирського служіння, які є основою у галузі пастирського богослов'я, як окремої дисципліни, що з'явилася у межах XIX-XX ст. Відповідно тоді ж богослови окреслили ці три аспекти, хоч, як явище, вони існують ще від часів земного життя Ісуса Христа. Звідси впливає, що предметом дослідження є структура царського, священичого і пророчого аспектів пастирського служіння, яку окреслили саме в цей період, який ми охоплюємо.

Мета нашого дослідження полягає у обґрунтуванні пастирства кінця XIX – початку XX ст. через розкриття його структури і особливостей. Також, розкриваючи структуру і особливості пастирства даного періоду, ми старатимемося знайти спільні ознаки у вченні сучасних богословів, як українських, так і іноземних.

З поставленої мети випливають такі завдання даної праці:

- визначити суть пастирського служіння;
- по-богословськи обґрунтувати три аспекти пастирського служіння.

У цій дипломній роботі застосовуватимемо такі методи:

1. Аналітичний, який допоможе дослідити вчення богословів окресленого нами періоду.
2. Синтетичний, завдяки якому ми згрупуємо вчення різних науковців, щоб представити відповідне обґрунтування у нашому дослідженні.
3. Доповняльний, який допоможе обширніше розкрити проблематику праці, застосовуючи новіше вчення.
4. Порівняльний застосовуватимемо тоді, коли будемо намагатися знайти паралелі із сучасними богословами та Святими Отцями.

Праця складається із вступу, двох розділів, які становлять основну частину роботи, висновків та списку використаної літератури. Такий поділ дозволяє ґрунтовно охопити

проблематику пастирства. Перший розділ підводить до розуміння пастирського служіння, в чому воно полягає, а також змальовує образ пастиря, який є гідним свого служіння.

Перший розділ поділимо ще на два підрозділи. У першому з них розглянемо, як священство Христа проявляється у пастирському служінні, а також розглянемо головні ознаки гідного носія Христового священства. Розкриття цих ознак зможе послужити лакмусовим папірцем для тих осіб, які хочуть визначити, чи мають вони потенціал бути добрим пастирем.

У другому підрозділі першого розділу ми розглянемо в загальних рисах три аспекти пастирського служіння. Також розкриття цих аспектів ми намагатимемося доповнити новішим вченням, яке почали краще розкривати після Другої світової війни. Зокрема тут вже почали добре навчати про стосунок мирян у служінні цих трьох аспектів. Крім цього ми постараємося вказати на взаємопов'язаність між собою царського, священничого і пророчого аспектів.

Другий розділ ми поділимо на три підрозділи. Тут ми будемо детальніше розкривати кожен з аспектів потрібного служіння пастиря. У першому підрозділі буде розглянено учительське служіння. Щоб оптимально охопити цю ділянку нашої дослідницької праці, ми будемо ділити цей пункт на три підпункти. У першому з підпунктів представимо ті правила, що розробили богослови досліджуваного нами періоду, яких слід дотримуватися пастирю, коли він здійснює доручення Христа – благовістити Боже Слово. Ці правила стосуються будь-якої форми благовіщення Божого Слова, тобто учительського служіння, якими можуть бути проповідання, катехизація, приватне навчання різних людей тощо. А в наступних підпунктах ми розглянемо особливості двох таких найголовніших форм учительського служіння, як проповідь і катехизація.

Другий підрозділ детальніше охоплюватиме священничий аспект пастирського служіння. Тут буде коротко представлено всі ті священнодійства, які може звершувати тільки ієрархічне священство. Зокрема ми представимо богословський сенс цих священнодійств та відношення священнослужителя стосовно них.

Третій підрозділ представлятиме в більших деталях царський аспект пастирського служіння. Тут буде зроблено акцент на тому, як здійснювати управління вірними парафіяльному священнику, щоб могли їм добре послужити. Тому ми поділимо даний пункт на два підпункти, які розкриватимуть дві ділянки відносин священника в здійсненні управління. Цими ділянками є відносини священника із владою та відносини із парафіянами. Щодо відносин священника із владою, то тут ми будемо звертати увагу тільки на церковну владу, якій підлягає священнослужитель.

Джерела, які ми використовуватимемо для написання праці можна поділити на три групи. До першої групи можна віднести такі праці: владика Юліана Пелеша – Пастырское богословіє, отця Олександра Бачинського – Богословіє пастырське та Практичний проводникъ, та отця Ярослава Левицького – Пастырське богослове. До другої групи можна віднести постанови Львівського провінційного Собору, який відбувся 1891-го року. До складу третьої групи можуть входити пастирські послання митрополита Андрея Шептицького.

Розкриваючи проблематику нашої праці, ми застосовуватимемо такі три основні терміни, як: царський, священничий та пророчий аспекти пастирського служіння. Іноді, щоб уникати повторень, застосуємо загальний вислів до цих трьох аспектів – потрібне пастирське служіння. В другому розділі ми, замість цих термінів, будемо використовувати

більш конкретні терміни, які пояснюватимуть дію, а саме: учительське служіння, літургісання та адміністрування. Детальне їхнє пояснення буде розгортатися в контексті розкриття проблематики дипломної роботи.

Інші терміни та поняття, які будуть використовуватися в даній праці, ми намагатимемося відразу пояснювати в тексті роботи.

При написанні дипломної роботи в мене виникли певні труднощі, які стосуються в першу чергу розуміння тексту джерельної літератури, адже вона написана старою галицькою мовою. Тому мені було важко в перекладі певних фраз, які були для мене незрозумілими.

Крім цього були також труднощі із додатковою літературою, якої не вистачало, щоб порівняти вчення в певних підпунктах із сучасним пастирством. Можливо, це тому, що після Другої світової війни пастирство в дечому змінило свої акценти. Однак варто зазначити, що структура сучасного пастирства в деяких площинах є більш розширеною та методологічно вдосконаленою, зокрема, це найбільше стосується катехизації.

Богослови досліджуваного нами періоду роблять акцент на катехизації дітей, а катехизацію іншої вікової категорії менше охоплюють. Однак на сьогоднішній час є досконаліше розроблена процедура катехизування різних людей.

Слід зауважити, що рамки нашої роботи не спроможні охопити всі подробиці досліджуваних нами аспектів пастирського служіння. Тому ми подаватимемо в нашій праці тільки найголовніші складові цих аспектів, які є найбільш актуальні для сучасного пастирства.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота, яка базується на дослідженнях українських греко-католицьких богословів кінця XIX – першої половини XX століття, дозволила нам збагнути, що сучасне пастирство побудоване на основі тієї спадщини, що нам залишили богослови досліджуваного нами періоду. Також ми зауважили, що вчення досліджуваних нами богословів багато в чому перегукується із вченням не тільки сучасних українських богословів, але й закордонних.

У першому розділі ми намагалися подати основну суть пастирського служіння. Тому в першому пункті даного розділу ми описали як священство Христа проявляється у пастирському служінні, яке здійснює кожен священнослужитель. Таким чином ми зазначили, що Христос став першим священником, який прийняв від Отця владу пастирського служіння, яку потім передав Своїм учням. Щоб ця влада продовжувала передаватися наступникам, то Христос кличе кандидатів, аби їх послати до людей так, як Він був посланий Своїм Отцем Небесним. Разом з тим ми описали різні ознаки за якими розпізнається Христове покликання. Також ми зазначили, що Христове священство у пастирському служінні проявляється завдяки дії Його святості, якою Він через служіння пастиря, наче Своє знаряддя, освячує людей. Відтак, щоб пастир був гідним Христовим знаряддям, має прагнути до святості більше за інших людей.

У другому пункті ми ознайомилися із трьома аспектами Христового священства, які пастир здійснює на основі влади пастирського служіння, покликання до цього служіння та Христової святості. Цими аспектами є пророчий, священничий і царський, які між собою пов'язані тим, що служать єдиній меті – спасіння людства. Пророче служіння полягає у навчанні людей Божого слова та вказуванні людям на шлях до Бога, священниче – у зміцненні людини на цьому шляху, а суттю царського служіння є управління вірними у

різних обставинах їхнього життя, щоб провадити їх до Бога. Ми також доповнили вчення богословів окресленого нами періоду вченням про участь мирян у потрійному пастирському служінні, адже греко-католицькі богослови досліджуваного нами періоду акцентували переважно на служінні ієрархічного священства.

У другому розділі ми розглянули загальну структуру потрійного пастирського служіння. Для цього ми поділили розділ на три пункти, де кожен пункт відповідає одному із аспектів пастирського служіння. Таким чином перший пункт розкриває проблематику учительського служіння пастиря. Ми відкрили, що пастир, для успішного здійснення цього служіння, повинен, навчаючи людей Божих істин, дотримуватись трьох таких аспектів: поучення розуму, збудження почуттів та схилення волі. Поучення розуму – це перше необхідне завдання вчителя християнської науки, яке відкриває слухачам знання та розуміння Божих істин. Наступні два аспекти у навчанні служать приверненню слухачів до життя згідно тих істин, які було пастирем відкрито. Цих аспектів слід дотримуватись при здійсненні будь-яких форм учительського служіння, тобто сюди входить і проповідництво, і катехизація та інші.

Другий пункт другого розділу розкриває проблематику священничого служіння, тобто літургісання. Сюди входять служіння церковного правила, служіння Святих Таїнств і освячення та благословення. Щодо церковного правила, то тут Церква накладає обов'язок на духовенство кожен день його служити, щоб Бог допомагав священнику у його нелегкій місії. До складу церковного правила входять богослужіння добового кола, проте Церква зобов'язує молитися принаймні якусь частину з нього.

Щодо служіння Святих Таїнств, то тут є велика цінність священнослужителя для духовного життя людей. Владика Пелеш по аналогії до найважливіших особливостей та потреб тіла людини описує важливість Святих Таїнств. Таким чином так, як тілу потрібно народитися, рости, харчуватися, приймати ліки при хворобі, підкріплення, коли знесилене, управителя, для зберігання порядку, а для продовження людського роду розмноження, то так само потрібно і для духовного життя людини сім подібних речей, які даються завдяки благодаті Святих Таїнств. У таїнстві Хрещення людина народжується для духовного життя; у таїнстві Миропомазання – зростає в цьому житті; таїнство Євхаристії є для людини поживою в її духовному житті; таїнство Покаяння повертає духовне здоров'я, очищаючи від гріхів; Єлеопомазання – зміцнює душевні сили; завдяки таїнству Священства люди отримують духовного наставника, який дбає, щоб в їх духовному житті був порядок; а святе таїнство Подружжя благословляє на співжиття двох осіб та народження дітей.

Щодо освячень і благословень, то вони є для зіслання благодаті на людину у менш важливі періоди її духовного життя, ніж передбачено Святими Таїнствами. Ми відмітили, що головна різниця між освяченнями і благословеннями та Святими Таїнствами полягає в тому, що перші мають благодатну дію лише у випадку, якщо в людини не занедбаний моральний стан і вона вірує в можливість їх діяльності, а Таїнства мають благодатну дію незалежно від цих особливостей. Така відмінність пояснюється тим, що освячення і благословення діють силою молитви Церкви, а Таїнства діють силою Самого Христа.

В третьому пункті другого розділу ми в основному відкривали певні особливості добрих відносин парафіяльного священника між його настоятелями і парафіянами. Отже, відносини з настоятелями, зокрема з єпархіальним єпископом, повинні будуватися на послухові з боку священника та взаємній любові між ними, як батька з сином. У відносинах із парафіянами теж повинна панувати атмосфера любові. Парафіяни мають виявляти

послух до священнослужителя, а той в свою чергу повинен проявляти повагу до них.

Звичайно, що завданням нашої роботи не було повністю в деталях розкрити аспекти пастирського служіння, адже ми розкривали лише найосновніші складові цих аспектів, які є актуальні і по сьогоднішній день для пастирства. Ми намагалися тільки в загальних рисах проаналізувати та подати їх в комплексі, розкриваючи найважливіші їхні деталі.

Загалом цією працею ми пролили світло на розуміння пастирства українськими греко-католицькими богословами кінця XIX – першої половини XX ст. Попри те вона не є докладною з усіма нюансами у розкритті даної проблематики. Однак ми вважаємо, що вона може бути стимулом для подальших напрацювань з пастирського богослов'я, зокрема сучасного.